

Stanje maslinarstva i uljarstva u Republici Hrvatskoj

State of olive growing and oil production in the Republic of Croatia

Višnja Šimunović

SAŽETAK

U članku se iznose podaci o stanju maslinarstva u Republici Hrvatskoj i mjerama za njegovo unapređenje. Dat je pregled površina pod maslinama, sortni sastav, proizvodnja ulja i stolnih maslina, statistički podaci o uvozu i izvozu.

ABSTRACT

Data on olive growing in the Republic of Croatia and the measures for improvement are presented. A survey of the areas under olives, the composition of the varieties, the production of oil and table olives and the statistical data on imports and exports are also given.

Hrvatsko maslinarstvo posljednjih je desetak godina u uzlaznoj putanji i slobodno se može reći da doživljava pravu renesansu. Posljedica je to niza objektivnih okolnosti: poticaji (državni, županijski i lokalni), visoka cijena ulja, pozitivni stavovi o hranjivosti maslinova ulja, uvođenje nove tehnologije uzgoja maslina, dovoljan broj uljara, izvanturistička dopuna prihoda, itd.

Kultura masline na našem priobalju stara je više od 2000 godina. U prošlom je stoljeću u Hrvatskoj bilo više od 30.000.000 stabala maslina. Za razliku od ostalih zemalja oko Sredozemnog mora, naše je maslinarstvo stalno nazadovalo, posebice uoči drugog svjetskog rata i u poratnom razdoblju. U vrijeme socijalizma poljoprivreda je ukupno stagnirala, posebno seljačka, pa su tako i masline bile sve zapuštenije i propadale su. Godišnje je propadalo i više od 300.000 sta-

bala, mnogo je maslina uništeno prilikom izgradnje turističkih objekata, a mnogo ih je propalo i u učestalim požarima. Tako su tijekom pedesetak godina gotovo prepolovljene površine (sa 40.000 ha na uvjetnih 25.000 ha) pod maslinama.

Domovinski je rat u Hrvatskoj utjecao na to da su se mnogi pojedinci okrenuli poslu svojih djedova, jer su i brojni gospodarski subjekti propali. Osim toga, i cijena maslinova ulja na svjetskom tržištu ostala je dosta visoka unatoč velikoj svjetskoj proizvodnji, a zahvaljujući osvještavanju potrošača Zapadne Europe, SAD-a i Japana razvija se tržište maslinova ulja, prvenstveno zbog njegova hranidbenog učinka. Često se maslinovo ulje rabi u terapijske svrhe, a najnovije analize, provedene u najsuvremenijim laboratorijima, pokazuju da maslinovo ulje, najvrjednija masnoća koju čovjek uzima kao hranu, ima antikancerogena svojstva.

U mnogim sredozemnim zemljama i u svijetu maslinovo ulje temeljno je ulje u prehrani stanovništva. Primjerice, potrošnja maslinova ulja po stanovniku godišnje u Grčkoj je oko 20 lit., u Italiji 12,5 lit., u Španjolskoj 10,6 lit., u Portugalu 7,5 lit. itd. Maslinarska proizvodnja u tim zemljama ima znatnu gospodarsku važnost.

Hrvatska ima znatne poredbene prednosti u maslinarstvu. Prosječna je godišnja proizvodnja 1,5 do 5,5 mil. lit. maslinova ulja. Prosječan urod po stablu iznosi 3,1 do 11,6 kg ploda maslina.

U nas je potrošnja maslinova ulja malena. Prema anketnim pokazateljima potrošnja maslinova ulja prosječno je 1,06 litara po članu domaćinstva, i ako tome pribrojimo potrošnju u ugostiteljstvu, ukupna potrošnja ulja per capita jest 1,5 litara godišnje. Pri tome treba istaknuti velike regionalne razlike. U primorskom dijelu Hrvatske ta je potrošnja na razini mediteranskog prosjeka, a u kontinentalnoj je Hrvatskoj zanemariva.

Prerada maslinova ulja u nas se povećava, a potrošnja je svježije masline minimalna, samo 300–400 tona. Naše maslinovo ulje postaje gospodarski važan potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji mediteranskog dijela Hrvatske.

Kakvoća maslinova ulja u nas se posljednjih godina poboljšava. Moderne uljare, skraćivanje procesa od berbe do prerade te čuvanje ulja u kvalitetnim posudama razlozi su zbog kojih sve više hrvatskih maslinara ima kvalitetno ekstra djevičansko maslinovo ulje.

Veća popularizacija i poboljšana kakvoća maslinova ulja u zadnje vrijeme rezultira povećanjem potrošnje maslinova ulja.

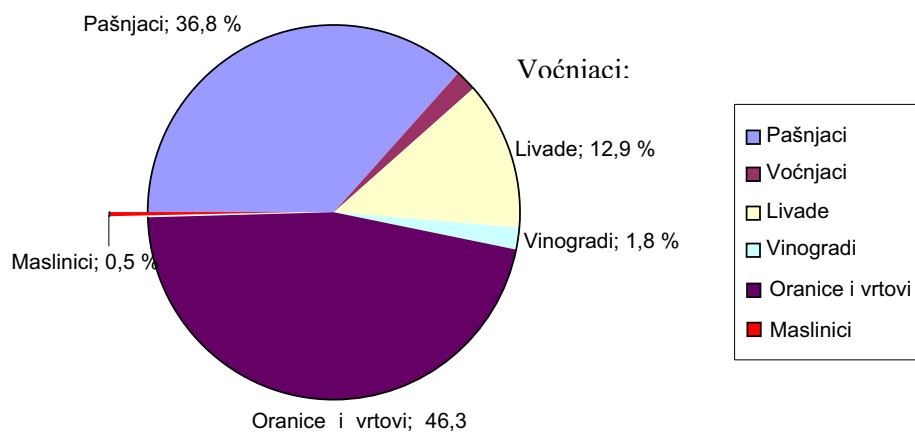
Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) Hrvatska ima oko 3,5 milijuna stabala maslina, a godišnja je prosječna proizvodnja (1994./2003.) od 9-35.000 tona ploda i oko 12 do 55.000 hl ulja (tablica 1.).

Tablica 1. Proizvodnja maslina i maslinova ulja u razdoblju 1994.-2003. u RH
Table 1. Olives and olive oil production in Croatia in 1993-2003

Godina	Masline			Proizvodnja, t	Maslinovo ulje, hl
	Stabla, u tis.		Prirod po stablu, kg		
	Ukupno	Rodna			
1994.	3.139	2.950	5,7	16.742	25.119
1995.	3.314	3.040	11,2	34.107	54.470
1996.	3.392	3.119	5,2	16.071	22.927
1997.	3.338	3.054	3,4	10.405	15.717
1998.	3.331	3.978	6,7	20.558	31.721
1999.	3.550	3.045	11,6	35.200	52.849
2000.	3.365	3.078	5,3	16.215	23.544
2001.	3.413	2.993	6,5	19.413	30.491
2002.	3.460	3.101	10,6	32.955	44.815
2003.	3.524	3.092	3,1	9.482	12.567

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, 2004.

Grafikon 1. Poljoprivredne površine po kategorijama korištenja u Hrvatskoj (Izvor: DZS)
Graph 1. Utilization of agricultural land by categories in Croatia (Source: Central Bureau of Statistics)

Prema podacima DZS u razdoblju 1989.-1999. proizvodnja ploda maslina prosječno je godišnje iznosila 20.000 tona, a proizvodnja maslinova ulja 3 milijuna litara.

Za razdoblje 2000.-2003. prosječna godišnja proizvodnja ulja bila je 3,7 milijuna litara ili 100 litara ulja odnosno 600 kg maslinina ploda po proizvođaču.

Godišnje se uveze oko 10 % prodanog ulja (1000 – 2000 tona). Izvoz je ulja beznačajan (200- 350 tona).

Tablica 2. Uvoz i izvoz maslinova ulja od 1998. do 2003. godine

Table 2. Import and export of olive oil in 1998-2003

Godina	Maslinovo ulje i konzervirane masline			
	Uvoz		Izvoz	
	u tonama	u USD	u tonama	u USD
1998.	691	1.840.456	246	1.149.797
1999.	354	905.010	215	872.222
2000.	256	596.549	203	711.430
2001.	846	1.637.340	308	916.551
2002.	1.368	2.915.611	329	1.061.431
2003.	1.457	3.776.680	321	1.351.032

Izvor: DZS, obrada: HGK-KZ Odsjek za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Struka procjenjuje da se danas u Hrvatskoj uzgaja između 4,5 i 5 milijuna stabala masline, pod maslinama ima oko 25.000 do 30.000 hektara, a navodnjava se samo oko 1%. Jednu takvu procjenu napravili su I djelatnici Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) 2004. godine (tablice 3.i 4.)

Tablica 3. Procjena površina maslinika u ha, ukupan broj stabala maslina i rodni stabala po županijama

Table 3. Evaluation of olive grove areas in ha, total number of olive trees and fertile trees per counties

Županija	Površine ha	Ukupan broj stabala	Rodna stabla
Primorsko-goranska	1.500	340.000	170.000
Ličko-senjska	165	25.250	24.200
Zadarska	3.490	640.300	556.700
Šibensko-kninska	2.800	500.000	400.000
Splitsko-dalmatinska	9.500	1.750.000	1.400.000

Istarska	3.600	450.000	350.000
Dubrovačko-neretvanska	5.425	667.000	518.800
S V U K U P N O	26.480	4.372.550	3.419.700

Iz tablice 3 vidljivo je da je prema procjeni u 7 jadranskih županija RH pod maslinama 26.480 ha, da ima ukupno 4.372.550 stabala i 3.419.700 rodni stabala. Iz toga proizlazi da je na 1 ha zasađeno prosječno 177 stabala maslina.

Tablica 4. Površine pod maslinama po sortama, hektari i postotak

Table 4. Area under olives by varieties, ha and percentage

Površine pod maslinama po sortama u ha		%
Oblica	16.434	61
Slivnjača	700	3
Ostale sorte	1.130	4
Drobnica	748	3
Karbunčela	231	1
Puljizica	181	1
Krvavica	100	0
Ostale domaće sorte	571	2
Leccino	1.517	6
Pendolino	333	1
Ostale strane sorte	1.735	7
Buža	2.000	8
Lastovka	580	2
Bjelica	220	1
Ukupno	26.480	100

Izvor: Procjena djelatnika HZPSS, 2004.

Od ukupnog broja stabala maslina u vlasništvu poljoprivrednih domaćinstava nalazi se više od 96 % maslina. U neobrađenom stanju nalazi se još uvijek znatan postotak maslina (16 %).

Također prema istoj procjeni starost stabala maslina u novijim nasadima s pretežito talijanskim sortama nešto je veća od 10 godina, odnosno veća je od 100 godina u starim maslinicima s domaćim sortama. Stare masline sklone su alternativnoj rodosti te je to jedan od razloga neredovitog godišnjeg priroda.

Danas se u Hrvatskoj proizvodnjom maslina bavi oko 40.000 domaćinstava.

U posljednje su vrijeme izgrađeni znatni kapaciteti (suvremene centrifugalne uljare) za preradu maslina u ulje, zamijenjena su i stara postrojenja. Kapaciteti pojedinačnih pogona kreću se od 2 do 40 t/dan. Masline danas prerađuje više od 100 uljara (tablica 5.).

Tablica 5. Broj prerađivačkih pogona maslinova ploda po županijama

Table 5. Number of olive refineries per counties

Županija	Ukupno uljara	Pogoni s hidrauličnim prešama	Suvremene centrifugalne uljare	Kapacitet t/sat
Istarska	12	2	10	14,00
Primorsko-goranska	9	3	6	3,45
Ličko-senjska	1	-	1	0,30
Zadarska	21	14	7	12,90
Šibensko-kninska	10	3	7	12,50
Splitsko-dalmatinska	32	13	19	25,78
Dubrovačko-neretvanska	26	13	13	17,95
Ukupno	111	48	63	86,88

Izvor: Odsjeci HZPSS, veljača 2005.

Napomena: neke uljare imaju i hidraulične preše i suvremene centrifugalne pogone za preradu maslina pa podaci iz tablice 5 o ukupnom broju prerađivačkih pogona masline ne znače ukupni broj uljara u RH

Teritorijalni raspored uljara vrlo je povoljan pa na svim područjima maslinarske proizvodnje u Hrvatskoj ima uljara. Ukupno proizvedene količine maslina u RH mogu se prema sadašnjim kapacitetima preraditi za 15 dana, pod pretpostavkom da uljare rade 24 sata na dan.

Prosječno isplaćena poticajna sredstva za preradu maslina od 2000. do 2003. iznosila su 33 milijuna kuna. Za 2004. godinu isplatit će se dvostruko više poticaja, jer su se poticali kilogrami prerađenih plodova (1,00 kn/kg), nego što je isplaćeno u 2003., kad su se poticaji plaćali po stablu maslina (16,00 kn/stablo). Zahtjevi za poticanje prerade maslina podnosili su se preko uljara do kraja veljače 2005., a isplata će biti u ožujku ili travnju 2005., najkasnije u roku od 60 dana, direktno proizvođačima.

Prema podacima Zavoda za sjemenarstvo i rasadničarstvo Osijek iz rujna 2004. u Hrvatskoj je devetnaest registriranih rasadnika za proizvodnju sadnica maslina, koji su ukupno proizveli više od 320.000 kom. sadnica, od čega je najviše proizvedeno (oko 170.000 kom.) sadnica sorte oblica. Najveći su pro-

izvođači: Rasadnik »Prud« iz Vida pokraj Opuzena, «Vibor» iz Žrnovnice, «SMS-voće d.o.o.» iz Splita itd. Pridoda li se domaćoj proizvodnji uvoz od oko 50.000 kom. sadnica i sadnja ili dosadnja iz vlastite neevidentirane (neregistrirane) proizvodnje, dolazi se do podataka da se godišnje sadi oko 400.000 sadnica maslina, što daje uvjetnu površinu od oko 1.600 ha. Nažalost, u 2004. i prijašnjih godina poticane su površine putem MPŠ-a bile manje od 200 ha godišnje, znatno manje nego što je uistinu posađeno novih nasada maslina. Neki od razloga tome svakako su: usitnjenost površina, nesređeni zemljišni vlasnički odnosi, neupućenost proizvođača, ali i preveliko administriranje i duga procedura.

Budućnost maslinarstva i uljarstva u Hrvatskoj

Hrvatsko maslinarstvo nalazi se pred složenim problemima obnove starih zapuštenih i izgorjelih maslinika, sadnje novih nasada i uvođenja suvremene tehnologije proizvodnje stolnih sorata masline za potrebe rastuće turističke privrede.

Na pozitivan trend podizanja novih nasada utječe:

- zdravstvena vrijednost maslinova ulja,
- visoka cijena maslinova ulja,
- relativno visoki državni poticaji,
- dovoljan broj uljara za preradu,
- novija tehnologija proizvodnje sadnica,
- dopuna bavljenju turizmom itd.

Veći dio novih nasada podignut je uz pomoć poticajnih sredstava RH.

Poticajne mjere imaju jedinstveni cilj: revitalizaciju proizvodnje maslina i maslinova ulja kao potencijala za razvitak i obnovu života u priobalju i na otocima. Osim toga, podizanje novih maslinika preventivna je mjera borbe protiv požara.

Politika proizvodnje maslinova ulja unaprijeđena je pa je danas usmjerena na poboljšanje kvalitete, uz poticanje proizvođača maslinara, radi proizvodnje što kvalitetnijih ulja.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju bit će ograničena područja podobna za sadnju maslina, a stabla maslina biti će pod kontrolom sustava «zračna sila» ili GIS (Geographic Information System), nakon izrade i uvođenja Hrvatskog maslinarskog katastra.

Stoga se s pravom može reći da je za budućnost hrvatskog maslinarstva i uljarstva od presudnog značenja Operativni program za podizanje novih nasada

maslina, kojeg je u lipnju 2004. donijela Vlada Republike Hrvatske na prijedlog MPŠVG-a, a koji predviđa za četverogodišnje razdoblje 2004.-2007. sadnju najmanje 5500 ha novih maslinika i ostvarenje samodostatne proizvodnje maslinova ulja. U provođenje tog programa direktno je uključen HZPSS, za što učinkovitije praćenje provođenja programa i kontinuiranu edukaciju poljoprivrednih proizvođača maslinara o najnovijim tehnološkim dostignućima u maslinarstvu i uljarstvu. U tu svrhu djelatnici HZPSS-a izradili su i tiskali priručnik "Podizanje novih nasada maslina".

Znatno povećani državni poticaji, koji će se moći ostvarivati za masline od 2005. godine, također će pozitivno utjecati na donošenje odluke o povećavanju površina pod maslinama.

Za realizaciju navedenoga potrebno je kvalitetnije organizirati samodostatnu proizvodnju sadnica maslina, poglavito autohtonih sorata u već postojećim, registriranim rasadnicima, ali i u novim rasadnicima. To će se moći ostvariti samo uz maksimalan angažman svih stručnih institucija (Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša Split, Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo i dr.), koji trebaju, prije svega, osigurati dovoljno matičnog materijala podloga i plemki nužnih za organiziranje komercijalne proizvodnje u rasadnicima.

Osiguravanjem povoljnih kreditnih sredstava putem Hrvatske banke za obnovu i razvoj (HBOR) i uz mogućnost ostvarivanja jamstva preko Hrvatske agencije maloga gospodarstva (HAMAG), stvoreni su realni uvjeti za realizaciju Nacionalnog operativnog programa sadnje maslina. U provedbi programa kreditiranja, osim HBOR-a i HAMAG-a, sudjeluju i MPŠVG i HZPSS. Djelatnici HZPSS-a, pored kontinuirane edukacije maslinara, obavljat će i sljedeće poslove:

- prezentiranje i upoznavanje javnosti s Nacionalnim operativnim programom podizanja višegodišnjih nasada i s pratećom kreditnom linijom;
- sudjelovati će u radu Županijskih stručnih povjerenstava (jedan do dva člana povjerenstava su djelatnici HZPSS-a);
- pomagati pri popunjavanju različitih obrazaca potrebnih za realizaciju kredita (Upitnik OPG-a odnosno Upitnik za obrtnike i pravne osobe, troškovnik ukupne investicije i dr.)

Jedan od glavnih ograničavajućih čimbenika u realizaciji Nacionalnog operativnog programa jest poljoprivredno zemljište. MPŠVG poduzima korake za kvalitetno rješavanje tog problema.

ZAKLJUČAK

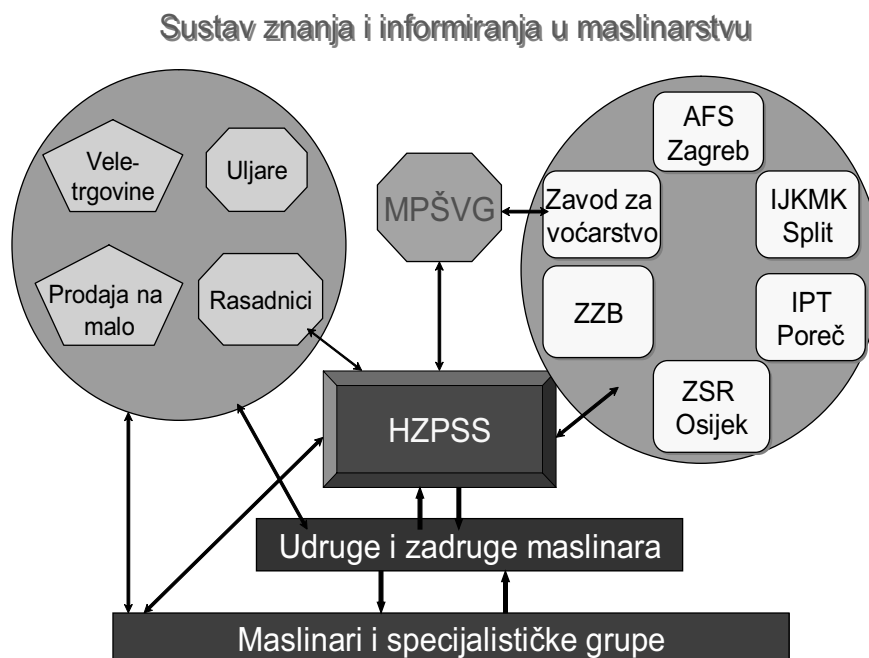
Hrvatska ima iznimno povoljne prirodne uvjete za uzgoj maslina i proizvodnju visokokvalitetnog maslinova ulja. Postoje zemljišni potencijali za sadnju najmanje 20.000 ha maslinika, a autohtone sorte jamče proizvodnju prepoznatljiva ulja vrlo visoke kvalitete. Cijena maslinova ulja vrlo je povoljna, a tržište je dugoročno osigurano. Stoga je znatno povećanje površina pod maslinama i konačni rezultat povećanje proizvodnje maslinova ulja (za samodostatnost tog poljoprivrednog proizvoda) cilj koji su Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva zacrtali Nacionalnim operativnim programom podizanja novih nasada maslina.

Rješenja za poboljšanje kvalitete u maslinarstvu jesu:

1. primjena suvremenih tehnologija proizvodnje,
2. primjena suvremenih tehnologija prerade,
3. usvajanje novih znanja i vještina iz područja marketinga.

Grafikon 2. Sustav znanja i informiranja u maslinarstvu

Graph 2. The system of knowledge and information on olive growing

LITERATURA

1. HZPSS (2005.): *Podizanje novih nasada maslina*, Zagreb.
2. MPŠVG (2004.): *Operativni program podizanja trajnih nasada*, Zagreb.
4. Šimunović, Višnja (2003.): *Djelovanje Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu u funkciji unapređenja maslinarstva*, ZSD Split, Zbornik radova.
5. Šimunović, Višnja (2004.): *Inventarizacija stabala maslina u Republici Hrvatskoj – uvod u Maslinarski katastar*, ZSD Split, Zbornik stručnih radova.

Adresa autora – Author's address:

Višnja Šimunović, dipl. ing.
Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu
Kačićeva 9, Zagreb

Primljeno – Received:
25.05.2005.